

Raadsinformatiebrief¹

Onderwerp	Actualisatie strategie collectieve warmtevoorziening
Portefeuillehouder	R. Tuijn, S. Onclin
Portefeuille	Duurzaamheid, Financiën

Aan de leden van de gemeenteraad Zaanstad,

Inleiding

De gemeente Zaanstad zet zich actief in voor de warmtetransitie om bij te dragen aan de ambitie klimaatneutraliteit in 2040. Met de komst van de Wcw en de Wgiw (verwachte inwerkingtreding 1 januari 2026) krijgen gemeenten een nieuwe rol en bevoegdheden om te sturen op de transitie naar een aardgasvrije warmtevoorziening. Om te toetsen of de door de college vastgestelde 'Strategie duurzame collectieve warmtevoorziening Zaanstad' van 9 maart 2023 (2023/2258, waarin is besloten om actief samen te werken met warmtenetbedrijven WNZ B.V en HVC), nog steeds passend is om bij te dragen aan de Zaanse klimaatambitie, heeft bureau Fakton in 2024 een analyse uitgevoerd. Naast de toetsing van de bestaande strategie heeft Fakton ook in beeld gebracht hoe de nieuwe rol die gemeenten krijgen, ingezet kan worden om bij te dragen aan haar ambities.

Fakton adviseert om de samenwerking met HVC en WNZ B.V voort te zetten en ondertussen ook de voelsprietten uit te zetten voor warmtenetontwikkeling op regionaal niveau. Wat betreft de nieuwe rol en bevoegdheden die de wetgeving (wcv en wgiw) biedt, is het advies om, daar waar warmtenetten aantrekkelijk zijn, in samenhang te sturen op de vraag naar warmtenetaansluitingen en de ontwikkeling van en aansluiting op lokale en regionale warmte/koudebronnen. Deze sturing is ook van meerwaarde bij de installatie van warmtepompen, mede in het kader van netcongestie. Om hier op een effectieve manier op te kunnen sturen, zijn er voldoende financiële middelen en personele capaciteit nodig.

De ingezette strategie van 9 maart 2023 (2023/2258) wordt op basis van het Fakton-advies vervolgd; de gemeente zet de samenwerking met warmtenetbedrijven HVC en WNZ voort. Voor de adviezen die betrekking hebben op de inzet van gemeentelijke rol onder de Wcw en Wgiw verwijzen we naar de notitie op het onderzoeksrapport (Notitie op rapport Handelingsperspectieven warmtetransitie Gemeente Zaanstad). Hierin wordt aangegeven welke aanbevelingen de gemeente overneemt en waar zij enkel kennis van neemt. Wat betreft de benodigde personele capaciteit, wordt er een organisatieplan voor de warmtetransitie opgesteld.

Toelichting

Inleiding: de veranderende rol van gemeentes in de warmtetransitie.

De rol van de gemeente zal onder de wetten Wcw en Wgiw ingrijpend wijzigen. Op dit moment is de enige juridisch-formele relatie van de gemeente tot collectieve warmtesystemen die van eigenaarschap van de openbare ruimte en ondergrond. Straks zal het bij wet verboden worden om een warmtenet aan te leggen, te exploiteren en warmte te leveren, zonder toestemming van de gemeente. De gemeentelijke bevoegdheid is uitgewerkt in een aantal instrumenten; het aanwijzen van een kavel voor warmtenetontwikkeling, het aanwijzen van het warmtebedrijf voor dat kavel, het instemmen met het door het warmtebedrijf opgestelde kavelplan, het verlenen van ontheffing, het vaststellen van een

¹Op deze raadsinformatiebrief volgt geen actie van de Agendacommissie. Wanneer u een onderwerp hieruit wilt bespreken dan kunt u dit doen door een raadsinstrument in te zetten. Bijvoorbeeld een rondvraag (primair gericht aan het college van B&W of een agenda-initiatief (primair gericht aan de collega fracties)). Vermeld altijd in het raadsinstrument: wat u wilt bespreken inclusief een korte concrete toelichting.

Warmteprogramma, het vaststellen van (gebied-) uitvoeringsplannen en de aanwijsbevoegdheid voor gebieden waar het gas wordt afgesloten.

De gemeente krijgt een stevige regierol in de warmtetransitie, die los staat van de vraag of de gemeente *zelf* actief gaat deelnemen in een warmtebedrijf en financiële middelen (kapitaal) inbrengt. Deze regierol vergt wel dat gemeente beleidsmatig en organisatorisch klaar is om de genoemde instrumenten effectief in te kunnen zetten en zo te kunnen sturen op de warmtetransitie.

Afgelopen jaren zijn er een aantal stappen gezet om in samenhang te sturen op de vraag naar warmtenetaansluitingen en de ontwikkeling van lokale warmtebronnen. Hieronder wordt beschreven wat er is gedaan, wat er op dit moment in ontwikkeling is en voor welke verdere ontwikkeling een organisatieplan moet worden geschreven.

Sturing op afnemers warmtenetten en installatie warmtepompen

Zaanstad heeft in de afgelopen jaren met name de ontwikkeling van warmtenetten gestimuleerd. In 2019 is Warmtenetwerk Zaanstad opgericht (waarvan de gemeente mede aandeelhouder is). De strategie collectieve warmtevoorziening van 2023 is vastgesteld om warmtenetontwikkeling te versnellen door een actieve samenwerking met WNZ B.V. en HVC (voor het laatste spoor zijn ook intentieovereenkomst vastgesteld). Met de Zaanse Energievisie (vaststelling verwacht in Q4 2025) en het Zaanse Warmteprogramma (vaststelling verwacht in Q4 2026) kan er in samenspraak met stakeholders zoals woningbouwcorporaties, de netbeheerder en warmtebedrijven worden gestuurd op de afname van warmtenetten en warmtepompen. Dit gebeurt door het inschatten van de voorkeursoplossing per gebied en de fasering door de tijd heen: met welke gebieden gaat de gemeente als eerst aan de slag. Om de komende jaren in verschillende gebieden trajecten te kunnen doorlopen die met behulp van participatie en extra analyse leiden tot zogenaamde uitvoeringsplannen (met een betaalbaar en uitvoerbaar alternatief voor aardgas) is er een organisatieplan nodig. Hierin wordt beschreven welke kennis en capaciteit en nodig is om de gemeentelijke ambitie te kunnen bereiken.

Warmte/koudebronnen

Warmtenetten en warmtepompen worden gevoed door een warmte/koudebron. Warmte en of koude kan komen vanuit de ondergrond (geothermie of bodemenergie), water (bijvoorbeeld oppervlaktewater en afvalwater) lucht (warmtepompen) of restwarmte (vanuit afvalverbranding, energiecentrales of als restproduct van industriële processen). Op het gebied van warmtenetten zet Zaanstad in op het voortzetten van de samenwerking met HVC en WNZ B.V., mede omdat het ene bedrijf meer gericht is op middentemperatuuroplossingen en het andere bedrijf op lage temperatuuroplossingen. Hiermee spreidt de gemeente haar kansen op bronontwikkeling. Ten aanzien van lokale warmte en koudebronnen wordt op dit moment een inventarisatie uitgevoerd. Voor warmtenetten worden de uitkomsten getoetst bij de warmtebedrijven op betaalbaarheid en uitvoerbaarheid.

Ook doet de gemeente vanuit een breder perspectief onderzoek naar de verschillende modaliteiten voor de energietransitie (elektriciteit, lokale warmte en waterstof) voor industrie, bebouwde omgeving en mobiliteit. Deze Zaanse Energievisie zal besproken en voorgelegd worden aan het college en de raad (vaststelling verwacht in Q4 2025). Daarnaast zal in de nog op te stellen kavelstrategie rekening worden gehouden met de aanwezigheid van bronnen.

Organisatorische aanpak

De eerste beleidsontwikkelingen binnen de gemeente zijn in gang gezet. Dit organiseren we met de huidige mensen en middelen; Warmteprogramma, Energievisie, samenwerking met HVC en WNZ, en de plannen voor aardgasvrij Krommenie en aardgasvrij Zaanse Oost.

Speciale aandacht vraagt de toekomstige vorm van het warmtenetbedrijf WNZ B.V. Uit het rapport van Fakton is gebleken dat WNZ B.V. nog niet aan de verwachte vereisten van de wet collectieve warmtevoorziening voldoet (verwacht 1 januari 2026). Volgens de conceptteksten van de wet moeten warmtebedrijven integrale ketenverantwoordelijkheid dragen waarbij ze naast verantwoordelijkheid voor het warmtetransport ook verantwoordelijk dragen voor de warmtelevering. Op dit moment is WNZ alleen verantwoordelijk voor het transport van de warmte. Met de betrokken partijen wordt dit jaar onderzocht wat de toekomstige rol en positie van WNZ zal zijn na inwerkingtreding van de Wcw. Het streven is om in Q4 van 2025 hier een voorstel ('Toekomst WNZ') voor voor te leggen. Dit kan de positie van de gemeente als aandeelhouder van WNZ beïnvloeden. Ook dit lukt binnen de huidige capaciteit.

Voor het verder faciliteren van bron- en afzetontwikkeling en met name voor de participatie trajecten en de uitvoering van het aardgasvrij maken van *alle* bestaande gebouwen in Zaanstad, is echter meer nodig.

We zetten nu als gemeente de stap om ons hierop voor te bereiden door een organisatieplan voor de korte, middellange en lange termijn op te stellen waarin we weergeven hoe we de capaciteit en middelen willen inzetten voor het nemen van onze verantwoordelijkheid onder de nieuwe wetgeving, daarbij zullen we ingaan op:

- Communicatie- en participatie inzet passend bij het gehele traject
- Beleidsvorming voor de gehele stad, die duidelijkheid geeft aan inwoners, samenwerkingspartners en bedrijven;
- Gebiedsuitvoeringsplannen per wijk waarin we kiezen voor de meest geschikte aardgasvrije oplossing voor dat gebied, op basis van door college en gemeenteraad vastgestelde uitgangspunten en na participatie met inwoners, bedrijven en samenwerkingspartners;
- Verwerken van de plannen naar ontwerp, vergunningverlening en omgevingsplannen, inclusief het oplossen van concrete knelpunten en maken van (bestuurlijke) afwegingen en de bijbehorende procedures van inspraak;
- Uitvoeringscapaciteit- en kosten
- Financiële paragraaf incl. toegekende of beoogde dekking vanuit Rijksmiddelen.

Ten aanzien van de financiering is de huidige aanname dat we als gemeente in het verlengde van deze nieuwe wetgeving ook middelen zullen ontvangen van het Rijk om deze nieuwe taken uit te voeren. Dit is immers ook het geval voor de al lopende activiteiten, waarvoor de capaciteit (grotendeels) gefinancierd wordt uit hiervoor door het Rijk toegekende middelen (CDOKE).

Financiële en Juridische consequenties

Het opstellen van de genoemde beleidsproducten en het organisatieplan vindt plaats binnen de bestaande capaciteit en begroting.

Geheimhouding op grond van de Gemeentewet

Niet van toepassing

Aanpak/uitvoering

- Planning Organiseringsplan: de ontwikkelingen inzake rijksmiddelen en -wetgeving worden meegenomen en de planning is hierop aangepast. De eerste fase is Q1 van 2026, De tweede fase Q2 van 2026.
- De beleidsproducten volgen hun eigen communicatietraject en planning.

Betreft

Actieve informatievoorziening.

Bijgaande stukken

- Bijlage 1 Eindrapportage handelingsperspectieven warmtetransitie Gemeente Zaanstad 9173970
- Bijlage 2 Notitie Handelingsperspectieven warmtetransitie Gemeente Zaanstad 9173970

Hoogachtend,

burgemeester en wethouders van Zaanstad,

Drs. J. Hamming, burgemeester

Drs. G. Blom, gemeentesecretaris
namens deze
mr. L. Graaff, conerndirecteur

Transactiebewijs iBabs digitale handtekening